

CANLLAWIAU STRATEGOL FFORWM ADOLYGU PRISIAU DŴR 24 – HAFREN DYFRDWY

CYD-DESTUN

Hysbysiad yw hwn o dan Fforwm Adolygu Prisiau Dŵr 24 (Fforwm PR24) – Cylch gorchwyl Mai 2022. [Terms of Reference – PR24 \(ccw.org.uk\)](https://www.ccw.org.uk/terms-of-reference-pr24). Disgwylir i gwmnïau dŵr ystyried Hysbysiadau wrth ddatblygu eu Strategaethau Cyflawni Hirdymor a'u Cynlluniau Busnes. Bydd y cwmnïau'n gyfrifol am ddatblygu eu Strategaethau Cyflawni Hirdymor a'u Cynlluniau Busnes pum mlynedd a manteisio ar y syniadau a dderbyniwyd gan gwsmeriaid a Fforwm PR24 Cymru, a throï'r blaenoriaethau lefel uchel hyn mewn ffordd effeithiol yn gynlluniau y gellir eu gweithredu a'u mesur.

Os yw'r cynlluniau hynny'n wahanol iawn i safbwyntiau a fynegir mewn Hysbysiadau, mae'r cwmni dŵr perthnasol yn ymrwmo i ddarparu esboniad ysgrifenedig i'r Fforwm yn egluro'r rheswm am y gwahaniaeth. Disgwylir i Ofwat ystyried Hysbysiadau hefyd fel rhan o'r broses adolygu prisiau. Mae Ofwat yn ymrwmo i egluro sut y mae wedi ystyried hysbysiadau'r Fforwm wrth gyhoeddi ei benderfyniad.

Nod y Fforwm Adolygu Prisiau (Fforwm PR24) yw darparu dull cydweithredol rhwng y llywodraeth, rheoleiddwyr, cwmnïau dŵr a rhanddeiliaid ehangach yng Nghymru i ddarparu canllawiau strategol a fydd yn llywio datblygiad Strategaethau Cyflawni Hirdymor a Chynlluniau Busnes cwmnïau dŵr a rhoi safbwyntiau ar y blaenoriaethau ar gyfer y sector yng Nghymru.

Mae Fforwm PR24 wedi canolbwyntio ar y blaenoriaethau a'r themâu sydd yn Natganiad Blaenoriaethau Strategol Llywodraeth Cymru i Ofwat. Mae aelodau'r Fforwm wedi rhoi her, barn ac adborth i'r cwmnïau dŵr wrth iddynt ddatblygu cynlluniau busnes a Strategaethau Cyflawni Hirdymor.

Mae angen rhaglen fuddsoddi helaeth gan y cwmnïau dŵr dros y 25 mlynedd nesaf a thu hwnt. Mae Fforwm PR24 yn cydnabod bod gofyn cyfaddawdu rhwng buddsoddiad a fforddiadwyedd. Er mwyn gwneud hyn yn effeithiol, rhaid i fuddsoddiadau a gweithgareddau gael eu cyflwyno'n raddol dros y tymor byr, y tymor canolig a'r hirdymor, a'u hadolygu'n gyson i sicrhau bod cynlluniau busnes yn cyflawni mewn ffordd sy'n sicrhau cyflymder a graddfa'r buddsoddiad ond gan fod yn fforddiadwy, yn gyflawnadwy a bod modd eu hariannu ar yr un pryd.

STRWYTHUR Y CANLLAWIAU A'R DISGWYLIADAU

Fel y nodir yng nghylch gorchwyl Fforwm PR24, bydd gan rhanddeiliaid Cymru gyfle i helpu i lunio Strategaethau Cyflawni Hirdymor y cwmnïau ac - o ganlyniad - eu cynlluniau busnes pum mlynedd. Dyna pam, yn 'Creu yfory, gyda'n gilydd', awgrymodd Ofwat y gallai fod cyfle i weithredu dull cydweithredol. Byddai hyn yn caniatáu ymgysylltu cynnar ar y canlyniadau lefel uchel, cael gafael ar flaenoriaethau rhanddeiliaid a chwsmeriaid y cwmnïau, a'u bwydo i brosesau datblygu eu cynllun busnes. Byddai'n darparu fforwm hefyd lle gellid trafod a chynnwys safbwyntiau cwsmeriaid, a gafwyd trwy ymchwil ac ymgysylltu â chwsmeriaid ar lefel cwmni, a'u hymgorffori yn y canlyniadau lefel uchel hyn.

Mae'r ddogfen hon yn cyflwyno allbwn gwaith Fforwm PR24 Cymru ac mae wedi'i strwythuro fel a ganlyn:

1. Syniadau gan Weinidogion Cymru mewn perthynas â buddsoddi mewn cwmnïau dŵr ar gyfer PR24 a thu hwnt
2. Gweledigaeth ar y cyd
3. Blaenoriaethau strategol
4. Blaenoriaethau lefel uchel Fforwm PR24 gan gynnwys meysydd lle mae gwrthdaro neu fylchau y dylid mynd i'r afael â nhw
5. Syniadau strategol o Fforwm PR24
6. Syniadau penodol cwmnïau o Fforwm PR24

SYNIADAU GAN WEINIDOGION CYMRU MEWN PERTHYNAS Â BUDDSODDI MEWN CWMNÏAU DŴR YNG NGHYMURU YN 2025-2030 A THU HWNT

O ystyried y ffocws cynyddol ar ansawdd dŵr a pherfformiad cwmnïau dŵr, Gweinidogion Cymru:

Cydnabod y cyfraniad y mae cwmnïau dŵr yn ei wneud i economi Cymru, yn genedlaethol ac yn lleol, gan nodi, ar wahân i'r buddsoddiad mawr, fod y cwmnïau dŵr yn gyflogwyr mawr.

Cydnabod maint yr her sy'n wynebu'r sector dŵr, yr holl broblemau amrywiol y mae'r diwydiant dŵr yn eu hwynebu a'r angen am fwy o fuddsoddiad y byddai angen ei gynnal dros yr hirdymor. Mae Gweinidogion yn cydnabod maint tebygol y buddsoddiad sydd ei angen i gyflawni'r Rhaglen Amgylchedd Genedlaethol ac maent am weld buddsoddiad yn cael ei flaenoriaethu yn seiliedig ar sicrhau'r gwelliant mwyaf posibl i'r amgylchedd o ran lleihau niwed gan ystyried disgwyliadau cwsmeriaid a rhanddeiliaid ynghylch niwed ac effaith, gan sicrhau'r gwerth gorau i gwsmeriaid.

Maent yn cydnabod, gyda rhywfaint o siom, y cynnydd disgwylidig ym miliâu cwsmeriaid yn deillio o fuddsoddi mwy, gyda rhywfaint o bryder ynghylch yr effaith y gallai hyn ei chael ar aelwydydd sydd eisoes yn wynebu argyfwng costau byw. Mae Gweinidogion yn pwysleisio'r angen i gynnal a, lle bo modd, gwella cynlluniau tariff cymdeithasol effeithiol i gynorthwyo'r cwsmeriaid hynny sy'n cael trafferth talu eu biliau. Dylid cydlynu'r trefniadau hyn â darparwyr cyfleustodau eraill ac awdurdodau perthnasol lle bynnag y bo modd i sicrhau'r budd gorau posibl a helpu i dargedu cymorth yn gyflym at y rhai sydd ei angen fwyaf.

Sylwch y dylai cyflenwi cwmnïau dŵr ar lawr gwlad ystyried nodau hirdymor, anghenion cymunedol ac economaidd, gan gynnwys yr angen i ddatgarboneiddio a bodloni gofynion statudol.

Sylwer, o ran model presennol y sector dŵr, a'r fframwaith rheoleiddio cysylltiedig, bod angen taro'r cydbwysedd yn well i ddiwallu anghenion cwsmeriaid a'r amgylchedd ar y cyd nawr ac yn y dyfodol.

Maent eisiau sicrhau bod pob ceiniog o fuddsoddiad yn cyflawni er budd cwsmeriaid, cymunedau a'r amgylchedd ond gan osgoi creu neu waethygu anghydraddoldeb; ac yn awyddus i wneud y gorau o fuddsoddiad/cyllid ac annog sefydliadau i gydweithio'n well.

GWELEDIGAETH AR Y CYD

Datblygodd y cwmnïau dŵr y weledigaeth ar y cyd ganlynol ar gyfer y sector dŵr yng Nghymru a drafodwyd ac a gymeradwywyd gan Aelodau'r Fforwm:

Byddwn yn sefydlu'r sector dŵr yng Nghymru fel model o **gydweithio effeithiol** ar gyfer cyflawni **perfformiad rhagorol** yn erbyn cefndir yr argyfyngau hinsawdd a natur.

Byddwn yn gweithio gyda chymunedau, rhanddeiliaid a rheoleiddwyr i **gyd-greu a darparu atebion yn y ffordd fwyaf effeithlon dros yr hirdymor** ar ôl ystyried anghenion ein cwsmeriaid, yr amgylchedd a chymdeithas yn llawn. Byddwn yn ceisio adlewyrchu amrywiaeth y bobl rydym yn eu gwasanaethu yn ein gweithlu.

Byddwn yn ymgysylltu â chwsmeriaid ac yn rhoi gwybodaeth iddynt, gan eu helpu i chwarae eu rhan wrth fynd i'r afael â heriau'r dyfodol. Byddwn yn ymateb bob amser i'w hanghenion a'u disgwyliadau sy'n newid, gan roi sylw arbennig i gwsmeriaid mewn amgylchiadau bregus.

Byddwn yn darparu **ansawdd dŵr yfed rhagorol**, gan weithio mewn dalgylchoedd i amddiffyn ansawdd dŵr crai. Byddwn yn **uwchraddio ein rhwydwaith** i sicrhau ei fod yn addas ar gyfer y dyfodol ac yn gallu gwrthsefyll bygythiadau'r presennol a'r dyfodol.

Byddwn yn cefnogi **amgylchedd ffyniannus** yn ein hafonydd a'n moroedd trwy reoli a thrin dŵr gwastraff yn effeithiol, gan uwchraddio'r gallu i drin dŵr a chapasiti'r rhwydwaith lle bo angen ac ymdopi â phatrymau glaw sy'n newid. Byddwn yn cyflawni allyriadau carbon sero net ac yn ceisio mynd ymhellach.

Byddwn yn harneisio **arloesedd** ac yn addasu i'r byd wrth iddo newid, gan gadw biliau mor fforddiadwy â phosibl. Byddwn yn darparu gwasanaeth dŵr gyda'r gorau yn y byd, sy'n wydn a chynaliadwy ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

BLAENORIAETHAU STRATEGOL LLYWODRAETH CYMRU

Mae'r Datganiad Blaenoriaethau Strategol i Ofwat, y Rhaglen Lywodraethu a'r themâu ar gyfer y weledigaeth hirdymor ar gyfer dŵr yng Nghymru yn Strategaeth Dŵr Cymru yn egluro'r Blaenoriaethau Strategol lefel uchel sydd wedi llywio'r trafodaethau.

Dŵr ar gyfer natur, pobl a busnes – Rydym am sicrhau bod pobl Cymru a chenedlaethau'r dyfodol yn parhau i gael budd o'n hadnoddau naturiol. Mae'n rhaid i ni esblygu a herio'n hunain yn gyson i ddod o hyd i ffyrdd newydd i Gymru dyfu'n gynaliadwy, gan gynyddu gwynwch a rheoli ein hadnoddau naturiol yn effeithlon.

Gwella'r ffordd rydym yn cynllunio ac yn rheoli ein gwasanaethau dŵr – Mae pwysigrwydd cydbwyso anghenion tymor byr gyda'r angen i ddiogelu'r gallu i ddiwallu anghenion hirdymor hefyd yn egwyddor datblygu cynaliadwy allweddol ac yn enwedig mewn perthynas â rheoli ein hamgylchedd dŵr.

Darparu gwasanaeth rhagorol i gwsmeriaid – Mae sicrhau mynediad at wasanaethau dŵr a charthffosiaeth teg a fforddiadwy, i bobl a busnesau, yn flaenoriaeth allweddol i Lywodraeth Cymru. Yn benodol, rydym yn poeni am lefel y taliadau dŵr ac effaith y cynnydd ar y cwsmeriaid hynny sydd leiaf abl i dalu.

Diogelu a gwella ansawdd dŵr yfed – mae cyflenwi dŵr yfed i'n cartrefi, ein busnesau a'n diwydiant yn wasanaeth hanfodol, gan gefnogi gweithgarwch economaidd a diogelu iechyd y cyhoedd a'r amgylchedd. Byddwn yn gweithredu i gynnal safon uchel bresennol ein hansawdd dŵr yfed cyhoeddus. Rhaid i gwmnïau dŵr gynnal ac adeiladu ar arferion da a lle bo angen, gwneud gwelliannau i sicrhau bod gennym ansawdd dŵr yfed glân, iachus, diogel a dibynadwy.

Systemau draenio a charthffosiaeth ar gyfer yr 21ain ganrif – Mae systemau draenio a charthffosiaeth yng Nghymru yn asedau hollbwysig ond yn rhai sy'n cael eu hanwybyddu'n aml. Rydym am i seilwaith carthffosiaeth a draenio ar gyfer dŵr gwastraff a dŵr wyneb gael eu rheoli a'u cynnal a chadw'n dda mewn ffordd integredig, gyda digon o gapasiti i reoli'r galw a roddir arno a heb achosi llygredd neu lifogydd o garthffosydd i gartrefi pobl. Mae dirywiad ym mherfformiad asedau carthffosiaeth yn peri risg sylweddol i ansawdd dŵr ac rydym am weld dull strwythuredig o gynllunio a chynnal a chadw'r rhwydwaith carthffosiaeth a draenio.

Cefnogi darpariaeth – Mae rôl y rheoleiddwyr o ran annog a chymell cwmnïau dŵr i gyflawni ar gyfer eu cwsmeriaid a rheoli ein hadnoddau naturiol yn gynaliadwy yn ganolog i'n gweledigaeth ar gyfer dŵr yng Nghymru. Rydym yn disgwyl i'n rheoleiddwyr weithio'n rhagweithiol ac yn adeiladol gyda'i gilydd a chyda phartneriaid allweddol eraill i sicrhau y gwneir penderfyniadau effeithiol, y defnyddir dulliau rheoleiddio cydgysylltiedig, er mwyn lleihau beichiau rheoleiddio lle bo hynny'n briodol ac i ddwyn cwmnïau i gyfrif, gan ddefnyddio'r holl ddulliau gorfodi yn ôl yr angen.

BLAENORIAETHAU LEFEL UCHEL FFORWM PR24

Yr her fwyaf o ran cynllunio busnes yw'r cyfaddawd rhwng cadw biliau'n fforddiadwy a chynllun y gellir ei gyflawni a'i ariannu wrth ddarparu buddsoddiad mawr ei angen hefyd i fodloni safonau amgylcheddol cyfredol, anghenion amgylcheddol yn y dyfodol sy'n gysylltiedig â newid yn yr hinsawdd, ac adeiladu seilwaith dŵr a dŵr gwastraff gwydn a fydd yn cynnal cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol yng Nghymru yn effeithiol. Rhaid i'r buddsoddiad gan PR24 wella ein hamgylchedd, ein heconomi, ein cymunedau ar gyfer y bobl a'n planed, nawr ac ar gyfer y dyfodol. Uchelgais Llywodraeth Cymru yw adeiladu Cymru decach, wyrddach a chryfach a chynyddol lwyddiannus lle nad oes unrhyw un yn cael ei adael ar ôl na neb yn cael ei ddal yn ôl.

Mae'r canlynol yn nodi'r blaenoriaethau a gafodd eu nodi a'u llywio gan drafodaeth yn Fforwm PR24 sydd wedi digwydd dros y flwyddyn ddiwethaf. Cânt eu llywio hefyd gan ddogfennau PR24 amrywiol gan y sefydliadau a gynrychiolir.

Argyfyngau Hinsawdd a Natur

Mae newid yn yr hinsawdd yn fater byd-eang brys sy'n gofyn am weithredu gan bawb. Mae'r Pwyllgor Newid Hinsawdd wedi dweud bod yn rhaid i'r degawd hwn fod yn ddegawd o weithredu yng Nghymru. Mae'r cylch PR24 yn llinell amser hollbwysig i gyflawni hyn gan ei bod yn darparu buddsoddiad cwmnïau dŵr o 2025-2030. Hwn hefyd yw'r adolygiad prisiau cyntaf ers i'r Senedd gynnwys y targed sero net erbyn 2050 mewn deddfwriaeth. Nododd Archwiliad Dwfn Bioamrywiaeth Llywodraeth Cymru gamau gweithredu i ddiogelu a rheoli o leiaf 30% o'n tir, ein dŵr croyw a'n môr ar gyfer natur yn effeithiol erbyn 2030. Mae hyn yn atgyfnerthu'r angen i gymryd camau uchelgeisiol ac integredig i roi natur ar y llwybr i adferiad a gwrthdroi dirywiad bioamrywiaeth. O ystyried bod newid hinsawdd a cholli bioamrywiaeth yn ddwy ochr i'r un geiniog; ni allwn fynd i'r afael ag un heb fynd i'r afael â'r llall hefyd.

Mae safbwyntiau aelodau Fforwm PR24 yn ei gwneud yn glir, wrth gynllunio ar gyfer sut i gyrraedd ein targedau sero net, y dylai cwmnïau dŵr ystyried dau gyd-destun newidiol: amodau amgylcheddol a chyllid / fforddiadwyedd. Yn gyntaf, mae newid hinsawdd yn effeithio ar gyfansoddiad a digonolrwydd dŵr dalgylch a ffynhonnell. Er enghraifft, mae'r Arolygiaeth Dŵr Yfed yn tynnu sylw at ddiraddio cyfansoddiad cemegol a biolegol dŵr dalgylch a ffynhonnell, a all effeithio ar allu gweithfeydd trin yng Nghymru i gyflenwi dŵr iachus. Yn ail, mae Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) wedi gweithio gyda chwmnïau i greu rhestr sy'n seiliedig ar dystiolaeth o rwymedigaethau statudol a blaenoriaethau cenedlaethol. Mae CNC yn pryderu efallai na fydd cwmnïau dŵr yn gallu ariannu'n llawn y rhwymedigaethau statudol sy'n ofynnol ar gyfer cydymffurfiaeth gyfreithiol fel y nodwyd yn Rhaglen Genedlaethol yr Amgylchedd wrth gynnal biliau fforddiadwy i gwsmeriaid a'r gallu i gyflawni'r rhaglen. Mae hyn yn golygu bod perygl o niwed amgylcheddol yn sgil gweithrediadau cwmnïau dŵr ac yn codi cwestiynau ynghylch sut i gydbwyso fforddiadwyedd ac angen brys. Mae angen gwneud dewisiadau anodd ynghylch blaenoriaethu gwaith hanfodol o dan y rhaglen Genedlaethol er mwyn cynnal y gwaith o ddarparu ar gyfer natur a'r hinsawdd. Rydym yn disgwyl i gynlluniau busnes flaenoriaethu yn unol â chanllawiau penodol cwmnïau.

Mae rôl atebion sy'n seiliedig ar natur ac atebion seiliedig ar ddalgylch wedi dod i'r amlwg fel llwybr hanfodol i fynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur, wrth barhau i gyflawni ar gyfer cwsmeriaid. Mae angen newid sylweddol er mwyn gallu symud i atebion mwy cynaliadwy wrth sicrhau bod y lefel ofynnol o ddiogelu'r amgylchedd yn cael ei sicrhau. Mae Ofwat yn tynnu sylw at y ffaith eu bod yn rhoi cynlluniau ar waith i hwyluso'r newid sylweddol hwn ar gyfer atebion sy'n seiliedig ar natur yn benodol (gweler *Atodiad 9: Lwfansau* Gwariant methodoleg derfynol Ofwat).

Yr Amgylchedd

Mae'n rhaid i'n sector dŵr a'r gwasanaethau ecosystem y maent yn dibynnu arnynt ddarparu ar gyfer pobl a natur. Mae problemau llygredd, gorlifoedd stormydd, ffosffadau, cynnydd mewn tymheredd, a gostyngiadau mewn llif yn rhoi pwysau sylweddol ar yr amgylchedd dŵr. Mae cyflwr ansawdd dŵr yn destun craffu sylweddol gan y cyfryngau.

Mae angen cynnydd cyflym i sicrhau systemau draenio gwydn sy'n diogelu'r amgylchedd ac yn cynnal pobl ac economi Cymru. Rhaid defnyddio tystiolaeth Cynlluniau Draenio a Rheoli Dŵr Gwastraff y cwmnïau i asesu a mynd i'r afael â'r materion hyn yn strategol ar y cyd â gwaith a wnaed eisoes (a chynlluniau statudol eraill) i asesu asedau sy'n gorlifo llawer. Mae angen i gwmnïau weithredu nawr, cyn ac yn ystod PR24 i egluro a darparu llwybr clir â blaenoriaeth i rwydwaith draenio a charthffosiaeth cynaliadwy a gwydn.

Gwytnwch

Mae'r bygythiadau sy'n wynebu'r sector dŵr yn gymhleth ac yn esblygu'n gyson. Yn y cylch PR24, bydd angen i wasanaethau dŵr a dŵr gwastraff fod yn barod i fynd i'r afael â set gymhleth o risgiau presennol a rhai sy'n dod i'r amlwg. Amlygodd aelodau'r Fforwm PR24 y risg o newidiadau tywydd mwy eithafol yn ymwneud ag amlder a dwyster llifogydd, cyfnodau hir o dywydd sych a digwyddiadau rhewi/dadmer, yn ogystal â seiberddiogelwch, diogelwch cronfeydd dŵr, ynni a gwytnwch cemegol fel risgiau allweddol i PR24.

Er mwyn adeiladu gwytnwch yn y modd mwyaf effeithiol, mae dull cydweithredol ac ystwyth yn hanfodol. Mae Ofwat yn awgrymu hefyd y dylai cynlluniau pum mlynedd cwmnïau dŵr gynnwys penderfyniadau wedi'u trefnu ar rai problemau lle mae sicrwydd yn debygol o gynyddu rhwng nawr a PR29. Mae gwytnwch wrth wraidd Cynlluniau Rheoli Adnoddau Dŵr a Chynlluniau Draenio a Rheoli Dŵr Gwastraff, felly mae cyfle i ddefnyddio'r dulliau hyn i gyflawni'n effeithlon.

Amlygodd y Cyngor Defnyddwyr Dŵr gyd-destun presennol yr argyfwng costau byw ac ystyriaethau fforddiadwyedd i gwsmeriaid. Tynnodd y cynrychiolydd defnyddwyr sylw at bwysigrwydd cymorth cynhwysfawr ac addasu'r ddarpariaeth o gymorth i'r her tymor byr a hirdymor i sicrhau bod modd gwrthsefyll y newid yn yr hinsawdd yn yr hirdymor. Cafodd hyn ei ategu gan y cwmnïau. Bydd angen adeiladu gwytnwch gan gadw'r ffactorau hyn mewn golwg, er mwyn sicrhau'r dull mwyaf cost-effeithiol a chosteffeithlon.

Mae cwsmeriaid yn disgwyl gwasanaethau dŵr a dŵr gwastraff dibynadwy nawr ac yn y dyfodol. Mae angen rheoli'r disgwyliadau i sicrhau nad yw'r adnoddau y mae'r gwasanaethau hyn yn dibynnu arnynt yn cael eu defnyddio'n anghynaliadwy.

Iechyd asedau

Mae rheoli a chynnal asedau'r cwmnïau'n effeithiol yn elfen dyngedfennol o sicrhau gwytnwch yn y sector dŵr a dŵr gwastraff yng Nghymru ac i atal mwy o risg i'r amgylchedd oherwydd methiant asedau. Mae hyn yn arbennig o bwysig o ystyried twf y boblogaeth a'r seilwaith sy'n heneiddio ynghyd â thywydd mwy eithafol. Mae methodoleg olaf Ofwat yn pwysleisio pwysigrwydd rheoli asedau mewn ffordd sy'n edrych i'r dyfodol, gyda mwy o ffocws ar stiwardiaeth asedau ar gyfer yr hirdymor. Mae hyn yn cynnwys blaengynllunio ar gyfer darfodiad asedau a gwaith uwchraddio angenrheidiol ar asedau o dan Gyfarwyddyd Diogelwch a Mesurau Brys 2022.

Mae'r Arolygiaeth Dŵr Yfed yn tynnu sylw at yr angen am fuddsoddiad mewn cynllunio o'r ffynhonnell i'r tap o ganlyniad i asedau a seilwaith sy'n heneiddio nad

dynt yn gallu ymdopi mwyach na darparu'n effeithiol ar gyfer newidiadau yn ein hamgylchedd, ein demograffeg a disgwyliadau cwsmeriaid. Yn ogystal, mae lleihau aflwiad dŵr yn debygol o fod yn gost fuddsoddi amlwg yn iechyd yr asedau, sef y rheswm mwyaf cyffredin o hyd mae cwsmeriaid yn cysylltu â chwmnïau gyda phryderon ynghylch ansawdd dŵr.

Efallai mai dim ond yn y tymor hwy y daw effaith iechyd asedau ar yr amgylchedd a gwasanaethau i gwsmeriaid i'r amlwg. Dylai cwmnïau roi sicrwydd ynghylch sut maent yn asesu ac yn rheoli risgiau sy'n gysylltiedig â'u hasedau, o asedau rhwydwaith i rai naturiol (fel y dalgylchoedd sy'n cynnal cyflenwad dŵr crai). Dylai cwmnïau ddangos dealltwriaeth glir o iechyd eu hasedau presennol gan gynnwys rhyngddibyniaethau, tueddiadau yn yr hirdymor, a sut mae hyn yn effeithio ar lefelau gwytnwch cyffredinol. Dylid costio hyn gydag awgrym o'r pwysau buddsoddi yn y dyfodol. Dylai cwmnïau roi eu hasesiad i aelodau'r fforwm PR24 o ble mae amnewid yn hytrach na chynnal a chadw yn cynnig y gwerth gorau i gwsmeriaid yn y tymor byr, y tymor canolig a'r hirdymor.

Cwsmeriaid a chymunedau

Blaenoriaeth allweddol a godwyd gan aelodau Fforwm PR24 yw sicrhau cydbwysedd rhwng gofynion buddsoddi hirdymor a fforddiadwyedd i gwsmeriaid. Mae'r argyfwng costau byw yn arwain at gynnydd yn nifer y cwsmeriaid sy'n ei chael hi'n anodd talu eu biliau dŵr a nifer y cwsmeriaid sy'n gymwys i gael cymorth ariannol. Ar yr un pryd, mae nifer cynyddol o gwsmeriaid sy'n ei chael hi'n anodd ond nad ydynt yn gymwys i gael cymorth ariannol trwy ostyngiad ar eu bil ar hyn o bryd. Er mwyn cefnogi fforddiadwyedd i gwsmeriaid, mae CCW yn cynnig opsiwn i sefydlu un cynllun fforddiadwyedd dŵr ar draws Cymru a Lloegr. Byddai hyn yn sicrhau dull cyson lle rhennir costau rhwng cwsmeriaid sy'n cyfrannu ledled Cymru a Lloegr.

Mae maint y buddsoddiad sydd ei angen ar gyfer PR24 yn un nas gwelwyd ers preifateiddio, gyda chwmnïau dŵr yn asesu, o ystyried natur a maint y gofynion, fod y buddsoddiad gofynnol sydd ei angen lawer gwaith yn uwch nag mewn adolygiadau prisiau blaenorol. Felly, mae'n hanfodol bod cwmnïau dŵr yn blaenoriaethu a buddsoddi fesul cam er mwyn sicrhau y gellir cadw biliau ar lefel fforddiadwy, tra'n eu galluogi hefyd i ariannu a chynnal eu gweithrediadau a chyflawni eu rhwymedigaethau amgylcheddol. Gan gydnabod y buddsoddiad sydd ei angen, mae'n hanfodol hefyd fod cwmnïau'n gallu cynnal cymorth tariff cymdeithasol i amddiffyn cwsmeriaid sy'n agored i niwed yn ariannol rhag cynnydd ym mhpris biliau.

Pwysleisiodd Fforwm PR24 yr angen am gydweithio ac ymgysylltu â chwsmeriaid trwy gydol y broses PR24 hefyd i hyrwyddo tryloywder ac adeiladu ymddiriedaeth y cyhoedd. Er enghraifft, blaenoriaeth y grwpiau her cwsmeriaid annibynnol yw sicrhau bod dull cydweithredol yn cael ei fabwysiadu sy'n ennyn diddordeb cwsmeriaid ac yn ymgorffori eu hadborth yng nghynlluniau busnes cwmnïau dŵr. Mae'r angen am ddull cydweithredol a thryloyw yn cael ei adlewyrchu ym methodoleg derfynol Ofwat ar gyfer PR24 hefyd sy'n ei gwneud yn ofynnol i gwmnïau dŵr gynnal dau gyfarfod 'eich dŵr, eich llais', sy'n rhoi cyfle i gwsmeriaid, ac i randdeiliaid cymunedol ac ehangach herio cwmnïau ynghylch eu cynlluniau'n uniongyrchol mewn fforwm agored.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ganolog i'r tirlun polisi yng Nghymru. Yn ôl y Ddeddf mae'n ofynnol i gyrff yng Nghymru feddwl am effaith hirdymor eu penderfyniadau a gweithio'n well gyda phobl, cymunedau a gyda'i gilydd i amddiffyn yr amgylchedd a chenedlaethau'r dyfodol yng Nghymru. Mae Llywodraeth Cymru'n disgwyl i'r broses PR24 adlewyrchu'r nodau a'r ffyrdd o weithio sydd yn y Ddeddf, a bod cwmnïau dŵr yn cydymffurfio â'r Ddeddf.

Mae CNC yn tynnu sylw at y rheidrwydd i weithredu nawr yn wyneb yr argyfyngau hinsawdd a natur. Er y cydnabyddir na fydd cwsmeriaid yn croesawu cynnydd mewn biliau i fynd i'r afael â'r heriau hyn, mae'n hanfodol bod cwmnïau dŵr yn mynd i'r afael â'r heriau presennol yn effeithiol er mwyn osgoi beichiau ariannol ac amgylcheddol sylweddol ar genedlaethau'r dyfodol. Mae angen buddsoddiad sylweddol nawr i gyrraedd targedau sero net, gwella diogelwch cronfeydd dŵr ac argaeau, mynd i'r afael â gorlifoedd stormydd a gwella gweithfeydd trin dŵr gwastraff a mabwysiadu'r hyn sydd wedi'i ddysgu o sychder, stormydd a digwyddiadau rhewi/dadmer diweddar.

Pwysleisiodd grŵp her annibynnol cwsmeriaid Dŵr Cymru yr angen am naratif penodol i Gymru hefyd i sicrhau bod buddiannau Cymru'n cael eu hadlewyrchu a'u hymgorffori'n gywir drwy gydol proses PR24.

CANLLAWIAU LEFEL STRATEGOL FFORWM PR24

Mae Fforwm PR24 yn rhoi'r canllawiau strategol canlynol:

Hinsawdd, natur a'r amgylchedd

- Rydym yn disgwyl i gwmnïau gydymffurfio â'u rhwymedigaethau cyfreithiol i sicrhau cydymffurfiaeth cyn gynted ag y bo'n ymarferol, gydag arweiniad canllawiau penodol i gwmnïau. Dylai cwmnïau, pan gânt eu cefnogi gan gwsmeriaid/rhanddeiliaid a lle mae'n cynrychioli gwerth da am arian, ragori ar y gofynion deddfwriaethol hyn a sicrhau buddion amgylcheddol a chymdeithasol ehangach wrth gyflawni eu swyddogaethau.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau archwilio a gwneud y mwyaf o gyfleoedd cydweithredu a chyd-ariannu gyda sectorau eraill, er enghraifft partneriaethau agosach ag awdurdodau lleol ar raglen rheoli risg llifogydd ac erydu arfordirol (FCERM), er mwyn alinio buddsoddiad ac uchelgais cyfunol yn well ar reoli dŵr wyneb, capasiti'r rhwydwaith, mynd i'r afael â gorlifoedd storm a gwella iechyd asedau.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau gyflymu cyfleoedd arloesi i gyflawni mwy, yn gyflymach ac mewn modd cost-effeithlon.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau chwilio am gyfleoedd i sicrhau effeithlonrwydd a synergeddau mewn atebion er mwyn cyflawni ar draws sawl maes gan gynnwys gwell canlyniadau i ddefnyddwyr, lleihau risg ansawdd dŵr yfed a manteision i'r amgylchedd.

- Rydym yn disgwyl i gwmnïau gyflawni ar raddfa a chyflymder i fynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur yn ystod PR24, gan flaenoriaethu gweithredu ar sail sicrhau'r gwelliant mwyaf posibl i'r amgylchedd o ran lleihau niwed.
- Rydym yn disgwyl y bydd gan gwmnïau fap trywydd clir ar gyfer cyflawni cynigion buddsoddi sy'n mynd y tu hwnt i PR24.
- Rydym yn disgwyl i gynlluniau busnes fod yn seiliedig ar dystiolaeth, ond ni ddylai ceisio cael gafael ar dystiolaeth berffaith atal gweithredu nawr. (Mae methodoleg derfynol Ofwat ar gyfer PR24 yn nodi disgwyliadau ar dystiolaeth ar gyfer cynlluniau busnes PR24.)
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau ymchwilio i effaith eu hasedau a lle mae angen rhagor o dystiolaeth, i weithredu, mewn pryd i lywio'r gwaith o gynllunio ar gyfer PR29.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau fanteisio ar ddulliau amgen, arloesedd a phartneriaethau cydweithredol i fynd ati i nodi cyfleoedd i gyflymu buddsoddiad cyn ac yn ystod Cynllun Rheoli Asedau 8.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau fynd i'r afael â phroblemau yn y ffynhonnell; blaenoriaethu eu hymdrech ar yr effaith amgylcheddol fwyaf a blaenoriaethu atebion sy'n seiliedig ar natur, gan gydnabod ar yr un pryd y gallai rhai canlyniadau gymryd mwy o amser i'w cyflawni nag atebion traddodiadol.

Gwytnwch

- Rydym yn disgwyl i gwmnïau ddangos sut mae eu cynlluniau busnes yn ystyried yr hyn a ddysgwyd o ddigwyddiadau tywydd, bygythiadau seiber, a heriau'r gadwyn gyflenwi, yn enwedig sut maent wedi addasu eu dull o liniaru yn erbyn digwyddiadau yn y dyfodol.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau baratoi cynlluniau busnes sy'n dangos bod gwytnwch gwasanaethau dŵr a dŵr gwastraff yn awr ac yn y dyfodol yn cael ei ddeall a'i reoli drwy ddull cadarn, addasol a seiliedig ar dystiolaeth.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau wella gwytnwch eu hasedau a'u gweithrediadau i wrthsefyll risg llifogydd ac arfordirol, a bodloni gofynion eu rôl fel Awdurdod Rheoli Risg o dan Ddeddf Rheoli Llifogydd a Dŵr 2010.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau fodloni rhwymedigaethau o dan y rheoliadau a'r rhwymedigaethau cyfreithiol perthnasol, gan gynnwys Mesurau Diogelwch ac Argyfwng, Seilwaith Cenedlaethol Critigol a seiberddiogelwch.

- Rydym yn disgwyl i gwmnïau fuddsoddi yn eu seilwaith cyflenwi dŵr mewn cronfeydd dŵr penodol mewn ymateb i Adolygiad Balmforth.

Iechyd Asedau

- Rydym yn disgwyl i gwmnïau wella iechyd eu hasedau i fynd i'r afael â'r risgiau i ansawdd dŵr yfed a chydymffurfiaeth.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau wella iechyd eu hasedau i sicrhau nad yw asedau'n peri risg i'r amgylchedd.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau wella iechyd eu hasedau i gefnogi twf wedi'i gynllunio a thwf yn y dyfodol.

Cwsmeriaid a chymunedau

- Rydym yn disgwyl i gwmnïau ddangos sut mae eu cynlluniau wedi newid mewn ymateb i adborth gan gwsmeriaid, rhanddeiliaid a Fforwm PR24 a pha elfennau o bryderon fydd yn parhau heb eu datrys.
- Rydym yn disgwyl i gwmnïau weithio gyda CCW a'r sector i gefnogi a dangos camau cydgysylltiedig ar fesurau cymorth fforddiadwyedd cynhwysfawr ac effeithiol, sy'n mynd i'r afael ag amrywiaeth eang o anghenion ac amgylchiadau cwsmeriaid nawr ac yn y dyfodol.

ARWEINIAD PENODOL AR GYFER Y CWMNI - Hafren Dyfrdwy (HD)

Gwarantu cyflenwadau dŵr yn y dyfodol

Rydym yn disgwyl i HD sicrhau bod dŵr ar gael yn y tymor byr a'r tymor hir drwy wneud gwaith cynllunio strategol a dadansoddi senarios er mwyn rhagweld heriau i'r cyflenwad dŵr yn y dyfodol.

Rydym yn disgwyl i gyflenwadau dŵr gael eu gwarantu yn y tymor hir drwy gyfuniad o:

- Arbed dŵr: Dylai HD flaenoriaethu mentrau arbed ac effeithlonrwydd dŵr er mwyn lleihau'r galw a ac er mwyn sicrhau bod cyn lleied ohono â phosibl yn cael ei wastraffu. Mae hynny'n cynnwys defnyddio mesuryddion clyfar, technolegau canfod gollyngiadau, ac ymgyrchoedd ymwybyddiaeth ymhlith y cyhoedd i hyrwyddo defnydd cyfrifol o ddŵr.
- Gwelliannau i'r seilwaith: Rydym yn disgwyl iddo fuddsoddi mewn seilwaith er mwyn moderneiddio ac ehangu systemau trin a dosbarthu dŵr. Dylai HD hefyd edrych ar ffynonellau dŵr amgen, megis ailddefnyddio dŵr gwastraff sydd wedi'i drin, dihalwyno, a chasglu dŵr glaw. Drwy arallgyfeirio fel hyn,

gellir sicrhau bod y cyflenwad yn fwy dibynadwy a lleihau'r pwysau ar ffynonellau dŵr traddodiadol.

- Y gallu i wrthsefyll y newid yn yr hinsawdd: Pwysleisio pa mor bwysig yw'r gallu i wrthsefyll y newid yn yr hinsawdd wrth gynllunio'r cyflenwad dŵr.
- Cydweithio: Hyrwyddo cydweithio ymhlith y cwmnïau dŵr, y cyrff rheoleiddio, yr asiantaethau amgylcheddol, llywodraeth lleol, a rhanddeiliaid eraill. Annog mentrau ar y cyd, rhannu data, ac ymdrechion cydgysylltiedig i reoli dŵr yn y ffordd orau bosibl ar draws rhanbarthau.

Rydym yn disgwyl i HD adlewyrchu tystiolaeth am ddisgwyliadau a blaenoriaethau defnyddwyr yn strategaeth y cwmni i warantu adnoddau dŵr yn y dyfodol.

Sicrhau bod dŵr yn cael ei ddefnyddio'n ddoeth

- Rydym yn disgwyl i HD fanteisio i'r eithaf ar y cyfleoedd sydd ar gael drwy osod mesuryddion clyfar, yn enwedig o ran rheoli'r galw yn ystod yr oriau brig.

Darparu gwasanaeth fforddiadwy o ansawdd uchel

- Rydym yn disgwyl i HD barhau i gefnogi tariffau cymdeithasol, i gynnig trefniadau talu hyblyg a ffyrdd eraill o helpu cwsmeriaid i dalu eu bil dŵr ac i osgoi mynd i ddyled
- O ran fforddiadwyedd, rydym yn disgwyl i HD adlewyrchu (i) anghenion ei gwsmeriaid, (ii) bod yn barod i gefnogi fforddiadwyedd, a (iii) derbyn cyngor ac adborth a roddir gan randdeiliaid ym maes fforddiadwyedd.
- Rydym yn disgwyl i HD sicrhau diogelwch cyflenwadau drwy gyflawni targedau'n effeithiol a chydymffurfio â gofynion o ran materion seiber, â gofynion ffisegol, gofynion o ran personél, a chynllunio argyfwng mewn perthynas â chyflenwadau dŵr yfed

Lleihau risg llifogydd a llygredd

- Rydym yn disgwyl i berfformiad HD ar orlifoedd yn sgil stormydd gael ei fonitro a'i gymell ar sail lleihau niwed ecolegol yn hytrach nag ar niferoedd cyfartalog yr achosion o orlifo. Croesewir lleihad yn nifer yr achosion o orlifo ond nid nhw ynddynt eu hunain yw'r flaenoriaeth ar gyfer gweithredu. Dylid canolbwyntio ar nodi a mynd i'r afael â'r gorlifoedd storm sy'n cael yr effaith fwyaf ar yr amgylchedd.
- Rydym yn cydnabod y buddsoddiad sylweddol yr amcangyfrifir y bydd ei angen er mwyn mynd i'r afael â phroblem gorlifoedd storm sy'n achosi niwed ecolegol ac rydym yn cydnabod yr angen i weithredu'n raddol er mwyn rheoli'r effaith ar filiau cwsmeriaid, ar gyllido ac ar gyflawni.
- Rydym yn disgwyl i holl asedau HD gael eu categoreiddio yn unol â'r meini prawf sydd i'w gweld yng nghanllawiau CNC ar gategoreiddio Gorlifoedd Storm erbyn 2030.

- Rydym yn disgwyl i HD fuddsoddi er mwyn cynyddu cyfran y gorlifoedd storm nad ydynt yn achosi unrhyw niwed (neu 'ychydig iawn' o niwed yn unig) i'r amgylchedd i 100% erbyn 2040 fan hwyraf, gan gynnwys yr holl orlifoedd storm na chaniateir ar hyn o bryd. Rydym yn disgwyl i'r cwmni gyrraedd 60% erbyn 2030, ac 80% erbyn 2035.
- Rydym yn disgwyl i HD weithio gyda'r awdurdodau lleol i fanteisio i'r eithaf ar gyfleoedd yn y rhaglen rheoli risg llifogydd lle gall prosiectau gefnogi'r rhaglen gorlifoedd storm yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol. Rydym yn disgwyl i'r cwmni fod yn esiampl o sut i reoli dŵr wyneb yng Nghymru.
- Rydym yn disgwyl i HD fonitro'n well, yn unol ag ymrwymadau a wnaed gan y Tasglu Gwella Ansawdd Afonydd, gan helpu i ddatblygu Cynlluniau Rheoli Asedau y dyfodol ac i gyrraedd y nod hirdymor o rwydweithiau clyfar a fydd yn gwneud y defnydd gorau o dechnoleg ac o reoli mewn amser real.
- Rydym yn disgwyl i leihau llygredd fod yn rhan annatod a chadarn o werthoedd ac arferion gweithredol y cwmni.

Diogelu a gwella'n hamgylchedd

- Rydym yn disgwyl i flaenoriaethau HD gynnwys ymyriadau amgylcheddol sy'n cynnig y budd ecolegol mwyaf, yn unol â'r dull gweithredu y cytunwyd arno gan y Tasglu Gwella Ansawdd Afonydd ac Uwchgynadleddau'r Prif Weinidog ar Lygredd Afonydd.
- Rydym yn disgwyl i HD fod yn uchelgeisiol o ran yr hyn y mae'n ei gynnig er mwyn gwella bioamrywiaeth o gofio bod ganddo dirddaliadau helaeth ac o gofio natur y busnes. Mae mewn sefyllfa i wneud cyfraniad sylweddol at gyflawni'r targedau cenedlaethol a bennwyd gan CNC.
- Rydym yn disgwyl i HD gefnogi targedau cenedlaethol i wella safleoedd a chynefinoedd gwarchoddedig o leiaf 30%, i sicrhau gwelliant o 30% i gyflwr safleoedd SoDdGA, ACA a RAMSAR, a gwella 10% o goetir o gyflwr anffafriol i gyflwr ffafriol erbyn 2030.

Gwneud gwahaniaeth cymdeithasol cadarnhaol

- Yn unol â'r flaenoriaeth hirdymor o sicrhau Cymru ddi-blwm, rydym yn disgwyl i HD bennu nod hirdymor ar gyfer cael gwared ar bibellau plwm, gan wneud cynnydd sylweddol ar y gwaith hwnnw ar draws Cynlluniau Rheoli Asedau'r dyfodol – gan gynnwys AMP8 – gan adeiladu ar y dulliau a'r gwaith llwyddiannus a wnaed yn AMP7.
- Rydym yn disgwyl i HD fabwysiadu ac adrodd ar egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015.

Cynnal gweithle diogel, cynhwysol a theg

- Rydym yn disgwyl i HD sicrhau bod gwerthoedd a diwylliant y cwmni yn gydnaws â darparu'r gwasanaeth gorau i'w gwsmeriaid.